

Key words: bibliographical and information service, information technology, publications, information culture.

Надійшла до редколегії 26.12.2013 р.

УДК 027.7:[378.6:37](477-25)КУГ

*В. А. Зотова,
директор бібліотеки
Київського університету імені Бориса Грінченка*

БІБЛІОТЕКА КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ УНІВЕРСИТЕТУ

Висвітлюється історія бібліотеки, досвід її роботи на сучасному етапі, основні форми інформаційно-бібліотечного обслуговування та її роль в освітньому середовищі університету.

Ключові слова: Київський університет імені Бориса Грінченка, бібліотека університету, інформаційний сервіс бібліотеки.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації вищої освіти, упровадження особистісно орієнтованого навчання, індивідуалізації навчального процесу, реалізації принципу освіти впродовж життя істотно зростає значення й роль бібліотеки в інформаційному забезпеченні освітнього процесу у ВНЗ. Документні ресурси книгозбірні та її довідково-пошуковий апарат формуються з урахуванням потреб навчально-виховної, науково-дослідної, соціально-гуманітарної діяльності навчального закладу, а також підтримки дистанційної безперервної освіти її користувачів.

Сьогодні інформаційні ресурси університетської бібліотеки зазнають істотних змін. Альтернативою друкованим джерелам є електронні документи, які стають миттєво доступними завдяки глобальним мережам передачі даних і тиражуються в необмеженій кількості. Система обслуговування користувачів, що заснована на використанні традиційних носіїв інформації, також трансформується. Нині відчувається гостра потреба інноваційних перетворень у змісті, організації, формах і методах інформаційної діяльності книгозбірень, формування новітньої професійно-особистісної позиції бібліотечного працівника. У пошуку свого нового професійного іміджу знаходиться сьогодні й бібліотека Київського університету імені Бориса Грінченка, яка йде шляхом активного впровадження інформаційних технологій у процес обслуговування користувачів. Свою місію книгозбірня Київського університету імені Бориса Грінченка (КУБГ) вбачає в створенні, збереженні й популяризації власних і світових інформаційних ресурсів для забезпечення інформаційних, науково-дослідних та навчальних потреб викладачів, аспірантів, студентів університету на основі принципів відкритості, доступності, оперативності, інформативності й комфортності.

Метою статті є висвітлення історії бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка, досвіду її роботи, основних форм бібліотечно-інформаційної діяльності й ролі в освітньому середовищі цього ВНЗ.

Аналіз наукових досліджень. Різноманітним аспектам діяльності книгозбірні, зокрема питанням створення електронних бібліотечних ресурсів та організації їхнього використання, присвячені праці таких дослідників: О. Баркової, В. Брежнєвої, Т. Добко, М. Дворкіної, Н. Каліберди, Т. Колесникової, А. Костициної, В. Мінкиної, В. Степанова, Т. Ярошенко.

Основна частина. Історія бібліотеки тісно пов'язана з літописом університету, зокрема з відкриттям 16 березня 1874 р. педагогічних курсів удосконалення вчителів початкових народних училищ Київського навчального округу. У роботі курсів брали участь відомі громадські діячі та вчені, зокрема А. Тищенко, М. Шульженко, П. Житецький, які ознайомлювали педагогів із новітніми тогочасними методиками викладання. Навчання на курсах тривало впродовж півтора місяця. За цей час вчителі слухали лекції з педагогіки, дидактики, методики фаху. Обов'язковими для всіх категорій педагогів були такі предмети, як історія Російської держави та фізика. Після закінчення навчання слухачі склали іспит й отримували свідоцтво встановленого зразка. Викладачі, які виявляли сумнінність і найкращі знання, звільнялися від іспиту. Перший диплом на курсах було видано 1912 р. учителю фізичної культури, дипломованому тренеру з важкої атлетики, лікарю, письменнику та журналісту О. Анохіну [2, с. 10].

1919 р. у Києві відкрився Педагогічний інститут імені Б. Д. Грінченка, який згодом було реформовано в Київські педагогічні курси імені Б. Д. Грінченка. У лютому 1939 р. на базі цих курсів було засновано Київський міський інститут удосконалення вчителів, у методичному кабінеті якого й почала формуватися бібліотека Інституту. Запис літератури в інвентарні книги було поновлено лише в березні 1944 р., оскільки облікові документи воєнного часу не збереглися.

Новітня історія університету та його бібліотеки пов'язана зі створенням 1991 р. Київського міжрегіонального інституту удосконалення вчителів на базі Київського міського й обласного інститутів удосконалення вчителів і присвоєння йому 1993 р. ім'я Б. Д. Грінченка. 2002 р. Інститут реорганізовано в Київський міський педагогічний університет імені Б. Д. Грінченка, який рішенням Київради 8 жовтня 2009 р. перейменовано на Київський університет імені Бориса Грінченка [2, с. 17].

Сьогодні Київський університет імені Бориса Грінченка – сучасний навчальний заклад IV рівня акредитації. За результатами роботи впродовж 2010–2011 рр. та 2012 р. цей ВНЗ посів сьоме місце в ідентифікаційній групі «Класичні університети» у рейтингу найкращих вищих навчальних закладів держави, увійшов до Міжнародної асоціації університетів і надалі активно розвиває співпрацю з її членами для впровадження в навчальний процес сучасних освітніх програм. В університеті навчається понад 7 000 студентів, працює більше ніж 900 викладачів і 176 аспірантів. Підготовка фахівців у виші здійснюється за 12 напрямками ОКР «молодший

спеціаліст», 34 напрямками ОКР «бакалавр», 18 магістерськими програмами й 18 програмами PhD.

У структурі цього ВНЗ функціонує шість інститутів: Гуманітарний, Педагогічний, Інститут мистецтв, Інститут суспільства, Інститут людини (у минулому – Інститут психології та соціальної педагогіки), Інститут післядипломної педагогічної освіти; Університетський коледж, а також навчально-методичні й науково-методичні центри, науково-дослідні лабораторії (НДЛ), видавництво, музей Б. Д. Грінченка та бібліотека. Внаслідок територіальної розпорошеності інститутів, фонди книгозбірні університету децентралізовані й функціонують як її філії.

Ідейним лідером вишу є видатний український письменник і педагог Б. Д. Грінченко. З метою залучення майбутніх фахівців до вивчення, збереження й використання громадської, просвітницької, культурної та педагогічної спадщини цього діяча, долучення студентської молоді до джерел національної свідомості, поваги до національних цінностей українського народу, формування освіченої розвиненої особистості в університеті відкрито його музей.

2012–2013 навчальний рік є знаковим для вишу, оскільки він проходив під гаслом відзначення 150-річчя від дня народження Б. Д. Грінченка [1]. Університетом здійснювалася програма заходів, присвячена цьому ювілею, у зв'язку з чим велика увага надавалася науково-дослідній діяльності вишу щодо видання літературної та наукової спадщини Бориса Грінченка, проведенню наукових конференцій – Грінченківських читань, зокрема студентських наукових студій, й оприлюдненню результатів наукового пошуку в матеріалах наукових конференцій.

Пріоритетним напрямом діяльності університету є інформатизація науково-дослідної діяльності та навчально-виховного процесу й пошук нових підходів до організації навчання у ВНЗ за допомогою створення електронного навчально-наукового середовища, зокрема запровадження електронних навчальних курсів на платформі Moodle, електронного документообігу та віртуального спілкування в університетському середовищі. Електронне університетське середовище поділяється на зовнішнє, доступне в мережі Інтернет (електронний каталог Koha, Інституційний депозитарій, Eprints дистанційне навчання, Moodle підвищення кваліфікації, ВІКІ , ВУЛИК Moodle – <http://vulyk.kmpu.edu.ua/http://rep.kmpu.edu.ua/>, вебінари , електронні фахові видання, наукові студії магістрантів) та внутрішнє (електронна бібліотека Eprints – <http://elib.kmpu.edu.ua/>, електронне тестування Moodle – <http://testing.kmpu.edu.ua/>, база магістерських робіт).

Книгозбірня, як невід'ємна складова частина інформаційно-освітнього середовища університету, сприяє реалізації його завдань, активно впроваджуючи сучасні інформаційні технології у свою діяльність, спрямовану на формування електронного освітнього простору вишу. Бібліотека здійснює формування документно-інформаційного ресурсу в традиційному й електронному вигляді. Фонд книгозбірні становить 348 333 примірники документів (наукова, навчальна,

навчально-методична, довідкова література з питань української, англійської, французької, німецької, іспанської філології; фізичного виховання; історії; інформатики; правознавства; управління навчальними закладами; менеджменту; фінансів і кредиту; інформаційних технологій; PR-технологій; журналістики; перекладу; бібліотечної справи; фахова література іноземною мовою; художня література). Створюється фонд дисертацій та авторефератів дисертацій, захищених в університеті. Родзинкою фонду є колекція рідкісних і цінних видань, яка налічує 184 примірники документів, серед яких Енциклопедичний словник Ф. Брокгауза й І. Єфрона 1896–1904 рр., твори В. Шекспіра, Й. Гете, Дж. Байрона мовою оригіналу, книги з педагогіки, датовані XIX ст.

Ще одним пріоритетним напрямом діяльності бібліотеки є формування електронного ресурсу, спроможного забезпечити наукові, навчальні, дозвілєві, інформаційні потреби всіх категорій користувачів книгозбірні. Основу електронних ресурсів бібліотеки становить електронний каталог. Це перший електронний продукт книгозбірні, створення якого було розпочато 2007 р. на базі відкритого програмного забезпечення «Koha» (28000 бібліографічних записів). Каталог законсервовано в травні 2013 р., але його активно використовують читачі для пошуку документів. Сьогодні співробітники бібліотеки працюють з новим програмним забезпеченням ІРБІС64, придбаним 2013 року. Функціонування двох каталогів є тимчасовим, після повної конвертації всього масиву бібліографічних записів в АБІС ІРБІС старий каталог буде закрито. Упровадження нового програмного забезпечення дасть можливість автоматизувати всі процеси бібліотечної діяльності, брати участь у корпоративній каталогізації, надавати сервісні послуги користувачам, що, зрештою, сприятиме покращенню інформаційного обслуговування читачів.

Окремо від електронного каталогу функціонує БД «Періодика», створення якої було розпочато на початку 2000 р. Це автономна бібліографічна база даних статей із періодичних видань. Вона започатковувалася паралельно в двох філіях бібліотеки з урахуванням їх профілю. Разом обидві бази налічують майже 20 000 бібліографічних записів.

Істотну частину електронного навчального ресурсу книгозбірні становить електронний репозитарій літератури, який наповнюється лише на підставі кафедральних замовлень. Пошук документів у репозитарії здійснюється за багатьма ознаками, користуватися його контентом можна тільки в локальній університетській мережі. Упродовж 2012–2013 н. р. бібліотека розпочала роботу з оцифрування рідкісних видань і створення електронних повнотекстових колекцій, таких як «Рідкісні і цінні видання з фонду бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка» і «Борис Грінченко – відомий і невідомий». Остання колекція містить прижиттєві видання праць Бориса Грінченка, твори, опубліковані після його смерті, архівні документи. Повнотекстові колекції виставлено у відкритому доступі на сайті книгозбірні. 2013 року було розпочато роботу зі створення іміджевої БД «Наукові праці професорсько-викладацького колективу Київського університету імені Бориса

Грінченка», у якій буде представлено наукову й науково-методичну літературу, розроблену професорсько-викладацьким колективом університету за всі роки його існування. У майбутньому планується здійснити оцифрування цього масиву документів з метою створення повнотекстової колекції.

Книгозбірня вишу формує базу даних об'єктів інтелектуальної власності «Реєстр авторського права професорсько-викладацького колективу Київського університету імені Бориса Грінченка». Її започатковано 2013 р., і сьогодні вона нараховує 63 найменування документів, які належать науковцям університету. Це окрема база даних, яка достатньо проста в користуванні й дає змогу сортувати інформацію за певними формальними ознаками. База є зручним інструментом пошукового віртуального сервісу бібліотеки, її представлено на сайті книгозбірні.

Значну частину електронного контенту становить Інституційний репозитарій, у якому розміщуються наукові праці викладачів університету: автореферати дисертацій, матеріали наукових конференцій, статті, які опубліковані у фахових періодичних виданнях тощо. Його наповнення здійснюється шляхом самоархівування, а відділ інформаційних технологій бібліотеки спільно з НДІ інформатизації освіти редагує наукові публікації. 2013 р. книгозбірня репрезентувала себе у віртуальному середовищі завдяки створенню власного сайту (<http://library/kubg/edu.ua>). До цього часу вона мала лише сторінку на сайті університету. Розроблення сайту дало змогу оперативно розміщувати будь-які матеріали, відобразити інформацію про її діяльність й здійснювати інтерактивне спілкування з користувачами. На сайті бібліотеки для викладачів, аспірантів, магістрів і студентів представлено інформацію щодо її діяльності, яку структуровано за основними блоками: комплектування, бібліографічна інформація, бібліографічна продукція, обслуговування, інформаційний супровід науки, ресурси відкритого доступу, фахові університетські видання, культурно-просвітницькі заходи тощо.

Традиційним напрямом роботи книгозбірні є бібліографічна діяльність. Щорічно бібліотека готує бібліографічний покажчик наукових праць професорсько-викладацького колективу університету, який репрезентує його науковий доробок, та готує біобібліографічні покажчики серії «Вчені-ювіляри», що представлена 12 випусками.

Книгозбірня також здійснює бібліографічний супровід науково-практичних конференцій, які проводяться у виші, бібліографує тематичні виставки, готує щоквартально бюлетень нових надходжень. Уся бібліографічна продукція має електронні версії й представлена на сайті бібліотеки. Книгозбірня проводить дні інформації за участю видавничих організацій, на яких викладачі університету можуть ознайомитися з новинками друку та замовити необхідні видання, влаштовує відкриті перегляди літератури.

Бібліотека активно популяризує у віртуальному середовищі науковий доробок викладачів вишу шляхом представлення фахових електронних університетських видань: «Педагогічна освіта: теорія і практика», «Неперервна професійна освіта»,

«Освітологія», «Синопис», «Літературний процес: методологія, імена, тенденції», «Освітологічний дискурс», «Studia philologica» на своєму сайті. Книгозбірня на корпоративних засадах співпрацює з НБУВ і передає електронні версії цих фахових наукових збірників у базу даних «Наукова періодика України», яка знаходиться на порталі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Також вона долучилася до корпоративного проекту Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) і Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського з реферування фахових університетських збірників «Педагогічна освіта: теорія і практика», «Педагогічний процес: теорія і практика». Активному використанню електронних ресурсів сприяє діяльність книгозбірні, спрямована на підвищення інформаційно-бібліографічної культури користувачів, формуванню в них навичок інформаційного пошуку. Щорічно на початку навчального року бібліотека проводить «Місячник першокурсника», у рамках якого проходять екскурсії по книгозбірні, групові консультації й тренінги з користування інформаційними ресурсами. Для аспірантів читається курс «Інформаційна культура аспіранта», розрахований на 36 навчальних годин.

Традиційним напрямом діяльності бібліотеки є культурно-просвітницька робота, яка спрямована на всебічне виховання особистості, формування в студентської молоді активної громадянської позиції, високої моральності, любові до рідної землі. Як правило, проведення масових заходів відбувається в співпраці з кафедрами інститутів. Для відзначення знаменних та ювілейних дат книгозбірня організовує книжкові виставки, тематичні полиці, відкриті перегляди літератури, літературно-мистецькі зустрічі. Бібліографічний супровід подій оперативно відображується на сайті бібліотеки.

Книгозбірня університету є базою практики для майбутніх фахівців факультету культурології Київського національного університету культури і мистецтв, Університетського коледжу ОКР «Молодший спеціаліст» спеціальності «Бібліотечна справа» та ОКР «Бакалавр» спеціальності «Книгознавство, бібліотечознавство та бібліографія». 2013 р. студенти цих спеціальностей заснували Клуб друзів бібліотеки. Активна діяльність у ньому сприятиме зростанню загальнокультурного рівня його членів, шліфуванню їхньої професійної майстерності, розвитку навичок наукового пошуку та любові до обраної професії спеціаліста інформаційної сфери.

Висновки. Отже, завдяки підтримці керівництва університету бібліотека динамічно розвивається й поступово перетворюється на потужний освітньо-інформаційний центр, який є невід'ємною складовою частиною інформаційного простору навчального закладу. Їй властиві комплексність у поєднанні традиційних та електронних інформаційних ресурсів, індивідуальні й корпоративні методи роботи під час вирішення як власних, так і загальноуніверситетських завдань. Надалі книгозбірня буде спрямовувати свої зусилля на посилення інформаційного складника в задоволенні потреб користувачів; активізувати діяльність зі створення електронних ресурсів власного виробництва й популяризації їх у віртуальному

просторі за допомогою запровадження інноваційних бібліотечно-інформаційних технологій; надавати доступ до світового електронного контенту та посилювати корпоративну співпрацю з бібліотеками ВНЗ України.

Список використаних джерел

1. Про відзначення 150-річчя з дня народження Бориса Грінченка : постанова Верхов. Ради України від 10.04.2012 р. № 10318 // Відом. Верхов. Ради України . – 2013. – № 26. – С. 67.
2. Я – студент : навч. посіб. / [за заг. ред. В. О. Огнев'юка]. – 2-ге вид., переробл. – К. : [б. в.], 2013. – 325 с.

В. А. Зотова

Библиотека Киевского университета имени Бориса Гринченка в информационном пространстве Университета

В статье освещается история библиотеки, опыт ее работы на современном этапе, основные формы информационно-библиотечного обслуживания и роль в образовательной среде университета.

Ключевые слова: Киевский университет имени Бориса Гринченка, библиотека университета, информационный сервис библиотеки.

V. A. Zotova

Borys Grinchenko Kyiv University Library in the Information Space of the University

The article highlights the history of the library, its work experience, the basic forms of information and library services and its role in the educational environment of the university.

Key words: Borys Grinchenko Kyiv University, university library, information services of the library.

Надійшла до редколегії 23.12.2013 р.

УДК 027.7:[378.6:37]:005.3

О. А. Дікунова,

зав. інформаційно-бібліографічного відділу наукової бібліотеки

Криворізького педагогічного інституту

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто роль організаційної культури в розвитку інноваційної діяльності наукової бібліотеки ВНЗ педагогічного профілю. Наголошено на організаційних, соціально-психологічних і комунікаційних важелях розвитку організаційної культури. Розкрито функції, завдання організаційної культури книгозбірні педагогічного вишу.

Ключові слова: *бібліотека ВНЗ, соціально-комунікаційна система, організаційна культура, корпоративна культура, етика бібліотечного фахівця, професійні цінності, управління бібліотекою.*

Постановка проблеми. Сучасна бібліотека – соціальний інститут, що потребує професійного управління. Сьогодні актуальним є дискусійне обговорення таких